

بررسی میزان علاقه به رشته تحصیلی و آینده شغلی در میان دانشجویان گروه زبان و ادبیات عربی دانشگاه شهید مدنی آذربایجان

*سید کاظم علیلو^۱

فاطمه اکبری سلطانباجی^۲

مسعود باوان پوری^۳

چکیده

علل انتخاب رشته تحصیلی با توجه به نوع رشته و مقطع تحصیلی، در جوامع کنونی بسیار متفاوت و متنوع است. بررسی علل و انگیزه‌های انتخاب یک رشته در مقطع کارشناسی و ادامه تحصیل در مقاطع بالاتر، می‌تواند به بازنگری در فرایندهای مختلف مرتبط با رشته مانند فرایند جذب و گزینش داوطلبان یا نحوه ارائه برنامه‌های آموزشی کمک شایانی نماید. رشته زبان و ادبیات عربی یکی از رشته‌های حوزه علوم انسانی است که در اکثر دانشگاه‌های کشور تدریس می‌شود. پژوهش حاضر کوشیده است با استفاده از روش کمی - توصیفی و با بهره‌گیری از ابزار پرسشنامه، به بررسی میزان علاقه دانشجویان ورودی ۹۵، ۹۶ و ۹۷ دانشگاه شهید مدنی آذربایجان در انتخاب رشته، علاقه به رشته و انگیزه شغلی آنها بپردازد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد تنها ۱۰ نفر (۱۱٫۷٪) این رشته را طبق توصیه دیگران انتخاب کرده‌اند و سایر افراد راه‌های مختلف دیگری را برای انتخاب رشته زبان و ادبیات عربی انتخاب کرده‌اند. بررسی‌ها نشان داده است که ۶۳ نفر از دانشجویان (۷۳٫۳٪) از انتخاب این رشته راضی هستند که آمار بالا و قابل قبولی به نظر می‌رسد. درصد پایینی از دانشجویان (۲۲٫۱٪) معتقدند که سایر دانشجویان به رشته آنها دیدگاه مثبتی دارند اما بخش عظیمی از آنها اعتقاد دارند که رشته آنها اصلاً مقبولیت لازم را ندارد و شاید این امر بر انگیزه و علاقه آنها در مراحل تحصیل و تلاش برای ارتقای سطح تحصیلی تأثیر منفی بگذارد.

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد زبان و ادبیات عربی دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، s.kazemalilu@yahoo.com

^۲ دکترای تخصصی، دانش‌آموخته دکتری گروه زبان و ادبیات عربی و کارشناس آموزش متوسطه ناحیه ۳ شهرستان قم، fakbari5618@yahoo.com

^۳ دکترای تخصصی، دکتری زبان و ادبیات عربی و مدرس دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، masoudbavanpouri@yahoo.com

کلیدواژه‌ها: رشته تحصیلی، علاقه، آینده شغلی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، رشته زبان و ادبیات عربی

مقدمه

امروزه اشتغال یکی از اصلی‌ترین خواسته‌ها و ضرورت‌های زندگی هر فردی است و علاقه فرد به شغلی که برمی‌گزیند، نقشی حیاتی در روحیه و زندگی اجتماعی و اقتصادی وی ایفا می‌کند. طبق نظر برخی از پژوهشگران «انگیزش شغلی برای ادامه اشتغال مفید و کارآمد، امری لازم و ضروری است. اگر انسان علاقه‌مند به شغل خود نباشد، ادامه اشتغال، ملالت آور و حتی غیرممکن خواهد بود» (جهانی، ۱۳۹۳: ۱۳۰). همچنین باید به این امر توجه کرد که استمرار فرد و جامعه ارتباطی مستقیم با اشتغال افراد دارد «اشتغال، یکی از اساسی‌ترین فعالیت‌های زندگی است و فرد باید سرانجام شغلی را برگزیند و از آن طریق به زندگی‌اش ادامه دهد. اشتغال از درجه بالایی برخوردار است، زیرا هستی فرد و استمرار جامعه به آن بستگی دارد» (شفیع‌آبادی، ۱۳۸۹: ۲).

اشتغال کارآمد و پویا در دنیای مدرن امروز، ارتباطی تنگاتنگ و بی‌بدیل با سطح تحصیلات فرد و رشته تحصیلی وی دارد؛ «تحصیل و یادگیری از اساسی‌ترین فعالیت‌های زندگی در جوامع مترقی به شمار می‌رود، و بقا و دوام هر جامعه منوط به کسب اطلاعات و به‌کارگیری آن در زندگی است. در عین حال علاقه و رغبت به آموزش، از ابتدایی‌ترین لوازم و مقتضیات یادگیری و کسب موفقیت است و نیروی محرک و انگیزش لازم را برای هر کار، از جمله یادگیری فراهم می‌کند» (ادیب حاج‌باقری و همکاران، ۱۳۹۶: ۲۴).

از دیگر سو باید به این امر نیز توجه داشت که «تربیت نیروی انسانی لازم برای رشد و توسعه جوامع از جمله مهم‌ترین اهداف نظام‌های آموزشی به‌شمار می‌رود» (شریفی و همکاران، ۱۳۹۹: ۷۶). در نظام آموزشی کشور جمهوری اسلامی ایران، دانشگاه‌ها نقشی بی‌بدیل در تربیت نیروی انسانی مورد نیاز جامعه ایفا می‌کنند «دانشگاه‌ها به عنوان مهم‌ترین مکان پرورش نیروی انسانی متخصص و کارآمد نقش بسیار مهمی را در این زمینه ایفا می‌کنند. منشأ تحول و توسعه جامعه در عرصه‌های مختلف، دانشگاه بوده و دانشجویان به عنوان مهره‌های اصلی دانشگاه، در آینده ارکان مختلف جامعه و سازمان‌ها را مدیریت می‌کنند» (همان: ۷۶).

در دنیای امروز نقش علایق و انگیزه‌ها در انجام کلیه امور امری بدیهی و روشن است. ادامه تحصیل و دستیابی به مدرک تحصیلی دانشگاهی بالاتر نیز از این قاعده مستثنی نیست. در این بین علل متنوعی برای ادامه تحصیل وجود دارد. عواملی مانند درآمد خانواده، سطح تحصیلات والدین و به‌طور کلی، طبقه‌بندی اجتماعی که خصوصیات و پیشینه خانوادگی فرد را تشکیل می‌دهند، نقش اساسی و ریشه‌ای در انتخاب رشته تحصیلی در دانشگاه دارند و بر جهت‌گیری‌های فرد به سمت آموزش‌های بعد از دوران متوسطه اثر می‌گذارند (صبوری آقبلاغ رستم‌خان و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۳۰). مسأله علاقه و رغبت به رشته تحصیلی، مسأله‌ای است که به‌شدت مورد توجه ادامه‌دهندگان راه علم است «پویندگان راه دانش همواره در پی آن هستند تا راه و مقصدی را انتخاب کنند که در آن بتوانند حداکثر توانایی‌های خود را به مرحله ظهور برسانند و از این طریق به نیازهای روحی و روانی خود پاسخگو باشند، بنابراین می‌توان ادعا داشت که مسأله انتخاب درست رشته تحصیلی یکی از ارکان پیشرفت در سطح شخصی و نیز در سطح کلان در جامعه نیز

می‌باشد، به طوری که آثار مثبت و منفی این مقوله به طور کاملاً آشکارا قابل لمس است» (تاج‌روشن و ظروفی، ۱۳۹۴: ۸۲).

یکی از سخت‌ترین مراحل تحصیلی هر فردی، قبولی در آزمون کنکور و بحث انتخاب رشته است، زیرا این انتخاب، ارتباط مستقیم و مستحکمی با آینده شغلی وی و نیز زندگی او دارد. هرگونه اشتباهی در این مسیر می‌تواند ضررهای جبران‌ناپذیری برای فرد داشته باشد و فرد باید بر اساس ملاک‌هایی مانند علاقه، استعداد و .. صورت گیرد «شناسایی عوامل دخیل در انتخاب رشته تحصیلی دانشجویان امری مهم و ضروری محسوب می‌شود، زیرا انتخاب رشته‌ای که با علاقه، سلیقه، استعداد و توانایی فرد در تعارض باشد اثرات درازمدت و نامطلوب روانی، اجتماعی و اقتصادی را در پی خواهد داشت (بیگدلی و آدام، ۱۳۸۲: ۴۷).

انتخاب رشته تحصیلی و شغل به عنوان یکی از مهم‌ترین تصمیمات هر فرد در طول زندگی‌اش مطرح است. با انتخاب یک شغل، فرد باید هزینه و وقت زیادی را صرف آموزش حرفه‌اش بنماید (عابدیان و شاه‌حسینی، ۱۳۹۱: ۲۷). گروه زبان و ادبیات عربی دانشگاه شهید مدنی آذربایجان در سال ۷۴-۱۳۷۳ با پذیرش ۳۹ دانشجو در مقطع کارشناسی رشته دبیری زبان و ادبیات عربی فعالیت خود را آغاز کرده و از سال ۱۳۷۶ در مقطع کارشناسی زبان و ادبیات عربی محض اقدام به پذیرش دانشجو نموده است.

پژوهش حاضر کوشیده است تا با استفاده از روش کمی - توصیفی و با استفاده از ابزار پرسشنامه، به بررسی نگرش دانشجویان به آینده شغلی خود و میزان علاقه آنها به رشته تحصیلی انتخابی‌شان بپردازد. در کنار این موارد بررسی دلایل انتخاب رشته زبان و ادبیات عربی از دیدگاه دانشجویان دانشگاه شهید مدنی آذربایجان و نیز دیدگاه دانشجویان سایر رشته‌ها نسبت به رشته زبان و ادبیات عربی، از دیدگاه دانشجویان این رشته در دانشگاه مذکور از اهداف جزئی پژوهش حاضر می‌باشد.

تلاش این پژوهش این است تا بدین سؤالات پاسخ دهد:

۱. دلایل انتخاب رشته زبان و ادبیات عربی از دیدگاه دانشجویان دانشگاه شهید مدنی آذربایجان چیست؟
۲. میزان رضایت دانشجویان از انتخاب این رشته چه میزان است؟
۳. دیدگاه سایر رشته‌ها نسبت به رشته زبان و ادبیات عربی، از دیدگاه دانشجویان این رشته در دانشگاه مذکور به چه شکل است؟

پیشینه پژوهش

تاکنون در مورد بررسی میزان علاقه دانشجویان به رشته تحصیلی خویش مقالات متعدد و گرانسنگی به رشته تحریر درآمده است که در زیر به تعدادی از آنها اشاره شده است: خورمیزی و همکاران (۱۳۹۹) در مقاله «بررسی میزان رضایت دانشجویان رشته اتاق عمل دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان از رشته تحصیلی و دیدگاه آن‌ها نسبت به آینده شغلی» صفری و همکاران (۱۳۹۷) در مقاله «بررسی میزان علاقه دانشجویان به رشته تحصیلی خود و عوامل مؤثر بر آن از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی زاهدان در سال ۱۳۹۶» به این نتیجه دست یافته‌اند به‌طور میانگین میزان علاقه دانشجویان به رشته تحصیلی خود $3/27 \pm 3/68$ به دست آمد. $3/60$ درصد از افراد زن و بقیه مرد بودند. میانگین سن افراد مورد مطالعه $2/21 \pm 3/3$ سال بود. مشخص شد بین میزان علاقه افراد با وضعیت تأهل ($0/001 < P$) و همچنین آگاهی قبلی افراد هنگام انتخاب رشته ($0/001 < P$) ارتباط معنی‌داری وجود داشت. ادیب حاج‌باقری و همکاران (۱۳۹۶) در مقاله «علاقه دانشجویان به رشته تحصیلی خود و عوامل مؤثر بر آن: دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کاشان» به این نتیجه رسیده‌اند که میانگین علاقه دانشجویان به رشته خود $75,69$ (از صد نمره) بود. اکثر دانشجویان اظهار داشتند که رشته تحصیلی خود را با آگاهی انتخاب کرده‌اند ($0,76,5$). بین سن و میزان علاقه همبستگی نسبتاً ضعیف، معکوس و معناداری مشاهده شد ($I=0,25p=0,1$). در بین عوامل مؤثر بر علاقه، بیش‌ترین عامل «مفید بودن برای جامعه» و «جایگاه رشته در جامعه» بر علاقه دانشجویان به رشته تحصیلی‌شان اثر داشت، درحالی‌که دبیران آموزش و پرورش ضعیف‌ترین نقش را داشتند. رسولی و همکاران (۱۳۹۴) در مقاله «بررسی میزان علاقه‌مندی و کسب مهارت دانشجویان زبان و ادبیات عربی» پس از بررسی میزان علاقه دانشجویان دانشگاه‌های شهید بهشتی، علامه طباطبایی و تهران به این نتیجه رسیده‌اند که علاقه‌مندی، عامل اصلی انتخاب این رشته از سوی دانشجویان بوده است؛ اما پس از تحصیل در این رشته، از علاقه آنان کاسته می‌شود. به‌علاوه تقریباً کمتر از نیمی از دانشجویان، توانایی قابل‌قبولی در رشته تحصیلی خود و در چهار مهارت یادگیری زبان (خواندن، نوشتن، گفتن و شنیدن) کسب کرده‌اند. اما با جستجو در سایت‌های معتبر و نشریات علمی، پژوهشی که به بررسی این علاقه در میان دانشجویان رشته زبان و ادبیات عربی در دانشگاه شهید مدنی آذربایجان پرداخته باشد، یافت نشد.

روش تحقیق

روش تحقیق در پژوهش حاضر از نوع کمی - توصیفی و ابزار کار، پرسشنامه محقق‌ساخته است. نگارندگان با مطالعه نظریات فعالان حوزه زبان و ادبیات عربی و با توجه به این که خود نیز از افرادی هستند که سالهاست با این رشته آشنایی دارند و از فارغ‌التحصیلان دکتری این رشته می‌باشند، اقدام به طرح سؤالات کرده تا میزان علاقه دانشجویان کارشناسی را به این رشته مورد بررسی قرار دهند. پرسشنامه نیز دارای ۱۵ گویه بوده که ماده‌های این پرسشنامه از نوع آزمون‌های «بسته پاسخ» پنج‌گزینه‌ای بر اساس طیف لیکرت (کاملاً مخالفم - تا کاملاً موافقم - ۵) می‌باشد.

جامعه آماری پژوهش

در ترم اول سال تحصیلی ۹۸-۹۹، ۱۰۳ دانشجو در مقطع کارشناسی دانشگاه شهید مدنی آذربایجان در حال تحصیل بوده‌اند، که طبق جدول مورگان، ۸۶ پرسشنامه پخش و تکمیل گردید، سپس نتایج در قالب برنامه SPSS ۲۰۱۶ وارد

شده و نتایج تحلیل شده است. روش انتخاب نمونه‌ها نیز، سهمیه‌ای در دسترس بوده است. در زیر به تعداد شرکت کنندگان در این تحقیق به تفکیک سال ورود و جنسیت اشاره شده است.

جدول شماره ۱- تعداد شرکت کنندگان بر حسب سال ورود

سال ورود	تعداد	درصد
۱۳۹۵	۲۵	۲۹,۱
۱۳۹۶	۲۳	۲۶,۷
۱۳۹۷	۳۸	۴۴,۲

جدول شماره ۲- تعداد پاسخ دهندگان بر حسب جنسیت

سال ورود	جنسیت	تعداد	درصد
۱۳۹۵	مذکر	۴	۴,۶۶
	مؤنث	۲۱	۲۴,۴۲
۱۳۹۶	مذکر	۶	۶,۹۷
	مؤنث	۱۷	۱۹,۷۶
۱۳۹۷	مذکر	۴	۴,۶۶
	مؤنث	۳۴	۳۹,۵۳

یافته‌ها

در این بخش، سعی شده است با تحلیل نظرات دانشجویان شرکت کننده در این پرسشنامه، به بررسی میزان علاقه به رشته تحصیلی و آینده شغلی آنها از جنبه‌های مختلف پرداخته شود. بدین منظور ابتدا سؤالی که از آنها پرسیده شده، مطرح شده، سپس جدول مربوط به پاسخ‌های آنها طرح شده و در ادامه به تحلیل پاسخ‌ها پرداخته شده است.

سؤال: این رشته را انتخاب کردم چون دیگران آن را به من توصیه کردند

گزینه	فراوانی پاسخ	درصد فراوانی
کاملاً موافقم	۶	۷٪
موافقم	۴	۴,۷٪
نظری ندارم	۱۸	۵۰,۹٪
مخالفم	۲۴	۲۷,۹٪
کاملاً مخالفم	۳۴	۳۹,۵٪

برای انتخاب یک رشته تحصیلی پس از کنکور، ممکن است شرایط متنوعی وجود داشته باشد مانند: انتخاب طبق مطالعه، انتخاب بر اساس توضیح مشاوران، انتخاب از جانب والدین یا توصیه یک رشته از جانب سایرین به ویژه کسانی

که از آن رشته اطلاعاتی در اختیار دارند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد تنها ۱۰ نفر (۷,۱۱٪) این رشته را طبق توصیه دیگران انتخاب کرده‌اند و سایر افراد راه‌های مختلف دیگری را برای انتخاب رشته زبان و ادبیات عربی انتخاب کرده‌اند. شایسته است که وزارت عتف و پس از آن سازمان سنجش، به عنوان متولیان اصلی کنکور و انتخاب رشته، از راه‌های مختلف به خانواده‌ها و دانش‌آموزان اطلاع‌رسانی کامل و دقیق شامل میزان اشتغال دانش‌آموختگان و ... داشته باشند، تا آنها بتوانند با فراغ بال و آگاهی کامل به انتخاب رشته بپردازند زیرا تبعات منفی یک انتخاب علاوه بر این که دامنگیر شخص خواهد شد، هزینه‌هایی را نیز برای دانشگاه‌ها و وزارت علوم در پی خواهد داشت. اما اگر انتخاب با دقت خاصی صورت گیرد طبعاً هزینه‌های اقتصادی، روانی و ... را به دنبال نخواهد داشت.

سؤال: من از انتخاب این رشته راضی هستم

گزینه	فراوانی پاسخ	درصد فراوانی
کاملاً موافقم	۳۳	۳۸,۴٪
موافقم	۳۰	۳۴,۹٪
نظری ندارم	۱۳	۱۵,۱٪
مخالفم	۷	۸,۱٪
کاملاً مخالفم	۳	۳,۵٪

بررسی‌ها نشان داده است که ۶۳ نفر از دانشجویان (۷۳,۳٪) از انتخاب این رشته راضی هستند که آمار بالا و قابل قبولی به نظر می‌رسد. ۱۰ نفر از آنها نیز از انتخاب این رشته به شدت ناراضی هستند که شاید عوامل مختلفی مانند سختی رشته، ناهمگونی رشته با علایق و استعدادها، آنها در این انتخاب نقش داشته است. شایسته است که وزارت عتف با یک برنامه‌ریزی مدون و دقیق، بازار کار مورد نیاز این افراد را مهیا سازد تا آنها نیز سفیران خاصی برای تبلیغ این رشته برای آیندگان باشند.

سؤال: اهداف دروس ارائه شده با نیازهای فردی و انتظارات دانشجویان متناسب است

گزینه	فراوانی پاسخ	درصد فراوانی
کاملاً موافقم	۵	۵,۸٪
موافقم	۲۷	۳۱,۴٪
نظری ندارم	۱۸	۲۰,۹٪
مخالفم	۲۵	۲۹,۱٪
کاملاً مخالفم	۱۱	۱۲,۸٪

۳۲ نفر از دانشجویان (۳۷,۲٪) معتقدند که اهداف دروسی که برای رشته زبان و ادبیات عربی طراحی شده است با نیازهای فردی و انتظارات آنها متناسب است. در مقابل ۳۶ نفر (۳۸,۹٪) از آنها معتقدند که تناسب بین این دروس با نیازهای فردی آنها بسیار کم بوده یا اصلاً تناسبی وجود ندارد. البته باید اذعان کرد که این امر به سلیقه شخصی فرد

بستگی دارد ولی باید پذیرفت که راضی نگه داشتن طیف وسیعی از دانشجویان از رشته‌های علوم انسانی که مانند دریایی بیکران هستند، امری بسیار دشوار است و شایسته است که این رشته به زیرشاخه‌های مختلفی در مقطع کارشناسی تقسیم شود تا بهتر بتواند پاسخگوی نیازهای جامعه باشد.

سؤال: من پس از تحصیل در این رشته علاقه بیشتری نسبت به رشته‌ام پیدا کردم

گزینه	فراوانی پاسخ	درصد فراوانی
کاملاً موافقم	۲۹	۳۳,۷٪
موافقم	۲۹	۳۳,۷٪
نظری ندارم	۱۰	۱۱,۶٪
مخالفم	۱۵	۱۷,۴٪
کاملاً مخالفم	۳	۳,۵٪

پاسخ دانشجویان به این سؤال بسیار امیدبخش بوده است زیرا ۵۸ نفر (۶۷,۴٪) از آنها اعلام کرده‌اند که پس از انتخاب این رشته و تحصیل به آن، علاقه بیشتری نسبت به آن پیدا کرده‌اند، اما در مقابل پاسخ سایر شرکت‌کنندگان جای نگرانی نیز دارد زیرا ۱۸ نفر (۲۰,۹٪) از آنها نیز احساس سرخوردگی و دلزدگی نسبت به این رشته دارند که نشانگر آن است در انتخاب این رشته درست عمل نکرده‌اند و سلیقه شخصی و استعدادهای خویش را ملاکی برای انتخاب رشته قرار نداده و شاید از سر ناآگاهی فقط رشته‌ای را برای ورود به دانشگاه انتخاب کرده‌اند. ۱۰ نفر نیز از دانشجویان نظری نداشته‌اند که این امر نیز اندکی نگرانی به دنبال دارد زیرا این افراد در وضعیتی خاکستری (خنثی) نسبت به رشته قرار دارند و ممکن است با اندکی دلزدگی از درس، به جمع افرادی اضافه شوند که علاقه خویش با تحصیل در این رشته را از دست داده‌اند.

سؤال: به نظر من رشته من در مقاطع بالاتر ارزش بیشتری پیدا می‌کند

گزینه	فراوانی پاسخ	درصد فراوانی
کاملاً موافقم	۲۳	۲۶,۷٪
موافقم	۲۴	۲۷,۹٪
نظری ندارم	۱۸	۲۰,۹٪
مخالفم	۱۲	۱۴٪
کاملاً مخالفم	۹	۱۰,۵٪

یکی از آیتم‌هایی که در انتخاب رشته نقش دارد، تلاش برای دستیابی به مقاطع تحصیلی بالاتر است که ممکن است انگیزه‌هایی مانند کسب درآمد بیشتر، ارتقای سطح علمی، ارتقای جایگاه اجتماعی و ... را به دنبال داشته باشد. از دیگر سو، وجود دانشجویان یا فارغ‌التحصیلان در مقاطع تحصیلات تکمیلی، علاوه بر مزایای علمی و اجتماعی، سبب ارتقای سطح کیفی تحقیقات علمی و به تبع آن، ارتقای جایگاه کشور خواهد شد. ۴۷ نفر از دانشجویان (۵۴,۶٪) معتقدند که

رشته زبان و ادبیات عربی در مقاطع بالاتر، ارزش بیشتری پیدا خواهد کرد که این تحقیق در پی یافتن انگیزه‌های این افراد نیست. ۲۳ نفر (۲۴,۵٪) از این افراد نیز معتقدند که تفاوتی بین مقطع کارشناسی و تحصیلات تکمیلی این رشته وجود ندارد و شاید علت شکل‌گیری این دیدگاه، میزان بالای پذیرش دانشجویان در مقاطع تحصیلات تکمیلی و عدم اشتغال آنها در مشاغل مرتبط با این رشته باشد.

سؤال: به نظر من دانشجویان دیگر رشته‌ها نظر مناسبی نسبت به رشته‌ام دارند

گزینه	فراوانی پاسخ	درصد فراوانی
کاملاً موافقم	۴	۴,۷٪
موافقم	۱۵	۱۷,۴٪
نظری ندارم	۲۳	۲۶,۷٪
مخالفم	۳۲	۳۷,۲٪
کاملاً مخالفم	۱۲	۱۴٪

در طول تحصیل در یک رشته تحصیلی، دانشجو با هم خوابگاهی، همشهری، دوستان دوران پیش از دانشگاه و ... فراوانی روبرو می‌شود که دیدگاه آنها نسبت به رشته وی برای او مهم و گاهی اثرگذار است. رشته زبان و ادبیات عربی به علت این که در مراحل تحصیلی قبل از کنکور و نیز در امتحان کنکور برای دانش آموزان دشوار به نظر می‌رسد، از مقبولیت خاصی برخوردار نیست که نظر دانشجویان نیز بر این امر صحنه می‌گذارد. درصد پایینی از دانشجویان (۲۲,۱٪) معتقدند که سایر دانشجویان به رشته آنها دیدگاه مثبتی دارند اما بخش عظیمی از آنها اعتقاد دارند که رشته آنها اصلاً مقبولیت لازم را ندارد و شاید این امر بر انگیزه و علاقه آنها در مراحل تحصیل و تلاش برای ارتقای سطح تحصیلی تأثیر منفی بگذارد. دست‌اندرکاران این رشته باید تلاش خویش را به ایجاد جذابیت در رشته معطوف سازند تا از کاهش روزافزون تعداد دانشجویان علاقمند به رشته زبان و ادبیات عربی کاسته شود.

سؤال: به نظر من جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کنم، نسبت به این رشته دید مثبتی دارند

گزینه	فراوانی پاسخ	درصد فراوانی
کاملاً موافقم	۵	۵,۸٪
موافقم	۱۶	۱۸,۶٪
نظری ندارم	۱۸	۲۰,۹٪
مخالفم	۳۴	۳۹,۵٪
کاملاً مخالفم	۱۳	۱۵,۱٪

دیدگاه جامعه به رشته نیز یکی دیگر از شاخص‌هایی است که در این تحقیق مدنظر قرار گرفته است؛ این توجه در خلال برخی موارد مانند سطح اشتغال فارغ‌التحصیلان میسر می‌شود. متأسفانه تعداد دانشجویانی که دیدگاه جامعه را به رشته خویش مثبت قلمداد می‌کنند، کمتر از یک چهارم است (۲۴,۴٪). این امر نشان می‌دهد که جامعه دیدگاه مثبتی به این رشته نداشته و

این امر در آینده سبب کاهش توجه دانش آموزان به انتخاب این رشته خواهد شد و این هشدار را باید جدی گرفت.
سؤال: این رشته را صرفاً به دلیل علاقه به آن انتخاب کردم

گزینه	فراوانی پاسخ	درصد فراوانی
کاملاً موافقم	۳۱	٪۳۶
موافقم	۳۰	٪۳۴٫۹
نظری ندارم	۸	٪۹٫۳
مخالفم	۱۲	٪۱۴
کاملاً مخالفم	۵	٪۵٫۸

قبلاً اشاره شد که در انتخاب یک رشته انگیزه‌های مختلف مانند علاقه، کسب درآمد، ژست اجتماعی، جایگاه رشته، جذب فارغ‌التحصیلان و ... نقش دارند. ۶۱ نفر از پاسخ‌دهندگان (۷۰٫۹٪) اعلام کرده‌اند که این رشته را صرفاً به دلیل علاقه انتخاب کرده‌اند که عدد مقبولی به نظر می‌رسد.

سؤال: این رشته را انتخاب کردم زیرا درآمد آن در آینده نسبت به سایر رشته‌ها بیشتر است

گزینه	فراوانی پاسخ	درصد فراوانی
کاملاً موافقم	۲	٪۲٫۳
موافقم	۱۳	٪۱۵٫۱
نظری ندارم	۲۵	٪۲۹٫۱
مخالفم	۲۸	٪۳۲٫۶
کاملاً مخالفم	۱۸	٪۲۰٫۹

یکی دیگر از ملاک‌هایی که در انتخاب رشته نقش اساسی دارد، درآمد آینده آن نسبت به رشته‌های مشابه است؛ با توجه به یکسان بودن سطح درآمد در حوزه‌های علوم انسانی پیش‌بینی می‌شد که انگیزه اقتصادی نقش چندانی در انتخاب این رشته نداشته باشد. پاسخ‌دهندگان نیز این امر را تأیید کرده و تنها ۱۵ نفر (۱۷٫۴٪) از آنها اعلام کرده‌اند که علت انتخاب این رشته از جانب آنها، انگیزه اقتصادی بوده است.

سؤال: اساتید این رشته باعث ترغیب دانشجویان برای پیدا کردن شغل مناسب می‌شوند

گزینه	فراوانی پاسخ	درصد فراوانی
کاملاً موافقم	۱۲	٪۱۴
موافقم	۲۰	٪۲۳٫۳
نظری ندارم	۱۳	٪۱۵٫۱
مخالفم	۲۶	٪۳۰٫۲

کاملاً مخالفم	۱۵	٪۱۷,۴
---------------	----	-------

اساتید نقشی بارز در ایجاد انگیزه در میان دانشجویان دارند و به علت سطح آشنایی بیشتر و بالاتر با یک رشته، می‌توانند مشاغل مناسب با یک رشته را به دانشجویان پیشنهاد دهند؛ رشته زبان و ادبیات عربی متأسفانه یکی از رشته‌هایی است که علی‌رغم داشتن پتانسیل اشتغال بالا، از این جنبه مهجور مانده است در حالی که تنها در بخش گردشگری مانند گردشگری سلامت، اقتصاد و خرید و فروش و تبلیغات و ترجمه، می‌توان ضمن ایجاد اشتغال، درآمد متناسب با شغل را نیز کسب کرد. نتایج نشان می‌دهد ۳۲ نفر از دانشجویان (۳,۳۷٪) معتقدند که اساتید این رشته در ترغیب آنها برای یافتن کار متناسب، نقش دارند که با برگزاری کارگاه‌های آموزشی می‌توان این رقم را به سطح مطلوب خویش نزدیک ساخته و اساتید و دانشجویان این رشته را با سایر حوزه‌های اقتصادی و مالی آشنا ساخت.

سؤال: به نظر من مزایای حقوقی اشتغال در این رشته مناسب می‌باشد

گزینه	فراوانی پاسخ	درصد فراوانی
کاملاً موافقم	۷	٪۸,۱
موافقم	۲۳	٪۲۶,۷
نظری ندارم	۱۹	٪۲۲,۱
مخالفم	۲۶	٪۳۰,۲
کاملاً مخالفم	۱۱	٪۱۲,۸

مزایای حقوقی یک شغل نیز یکی دیگر از شاخص‌های انتخاب یک رشته محسوب می‌شود؛ به عنوان مثال فرد با انتخاب رشته حقوق این امکان را می‌دهد که در آینده در یکی از مناصب قضاوت، وکالت یا سردفتری جذب شده و در کنار مزایای اقتصادی بتواند مزایای دیگری مانند وجهه اجتماعی نیز کسب نماید. ۳۰ نفر از دانشجویان (۸,۳۴٪) معتقدند که با انتخاب رشته زبان و ادبیات عربی و اشتغال مرتبط با آن می‌توانند مزایای حقوقی اشتغال را کسب نمایند. در مقابل ۴۳٪ از آنها دیدگاهی کاملاً مخالف با این افراد دارند.

سؤال: من نسبت به بازار کار در این رشته نگرانی ندارم

گزینه	فراوانی پاسخ	درصد فراوانی
کاملاً موافقم	۴	٪۴,۷
موافقم	۱۶	٪۱۸,۶
نظری ندارم	۱۴	٪۱۶,۳
مخالفم	۳۱	٪۳۶
کاملاً مخالفم	۲۱	٪۲۴,۴

یکی از دغدغه‌هایی که دانشجویان و خانواده‌های آنها دارند، اشتغال افراد در راستای رشته‌ای است که برمی‌گزینند. به نظر می‌رسد که دانشجویان دانشگاه شهید مدنی به عنوان اعضای کوچکی از اقیانوس بیکران دانشجویان و فارغ‌التحصیلان رشته عربی، نگرانی فراوانی نسبت به آینده شغلی خویش دارند؛ تنها ۲۰ نفر از دانشجویان (۳,۲۳٪) اعلام کرده‌اند که نسبت به این امر نگرانی ندارند و تقریباً ۸۰٪ از آنها بابت این امر نگران هستند. شایسته است که وزارت عتف

با صراحت و به روشنی، آمار تعداد شاغلان رشته‌های مختلف را اعلام کنند تا افراد از سردرگمی‌های یافته و با دیدی بازتر به انتخاب رشته بپردازند.

سؤال: به نظر من وضعیت اشتغال برای مقطع دکتری بهتر از این مقطع تخصصی می‌باشد

گزینه	فراوانی پاسخ	درصد فراوانی
کاملاً موافقم	۹	۱۰,۵٪
موافقم	۲۶	۳۰,۲٪
نظری ندارم	۲۸	۳۲,۶٪
مخالفم	۱۴	۱۶,۳٪
کاملاً مخالفم	۹	۱۰,۵٪

مقطع دکتری، یکی از مقاطع ارزشمند تحصیلی است که افراد کمی به این مرحله می‌رسند. پندار افراد این است که وضعیت اشتغال این گروه بهتر از سایر مقاطع تحصیلی است. ۳۵ نفر از دانشجویان (۴۰,۷٪) معتقدند که با کسب مدرک تحصیلی دکتری وضعیت بهتری برای اشتغال خواهند داشت که این امر می‌تواند یکی از انگیزه‌های آنها برای ادامه تحصیل باشد.

سؤال: من کار کردن در زمینه رشته‌ام را دوست دارم

گزینه	فراوانی پاسخ	درصد فراوانی
کاملاً موافقم	۵۰	۵۸,۱٪
موافقم	۳۰	۳۴,۹٪
نظری ندارم	۴	۴,۷٪
مخالفم	۱	۱,۲٪
کاملاً مخالفم	۱	۱,۲٪

کار کردن در راستای رشته‌ای که فرد انتخاب کرده است، یکی از ملاک‌های موفقیت فرد تلقی می‌شود. (۹۲,۹٪) دانشجویان اعلام کرده‌اند که کار کردن در زمینه رشته تخصصی خویش را دوست دارند که عددی مقبول و ایده‌آل است.

سؤال: افزایش پذیرش دانشجو در این رشته آینده شغلی آن را به خطر می‌اندازد

گزینه	فراوانی پاسخ	درصد فراوانی
کاملاً موافقم	۱۲	۱۴٪
موافقم	۲۱	۲۴,۴٪
نظری ندارم	۲۳	۲۶,۷٪
مخالفم	۲۰	۲۳,۳٪
کاملاً مخالفم	۱۰	۱۱,۶٪

یکی از دغدغه‌های افراد، آینده شغلی آنهاست که نقشی بارز در سایر مراحل زندگی آنها دارد. پذیرش بی‌رویه دانشجو

در سال های گذشته سبب تلنبار شدن خیل عظیم فارغ التحصیلان بیکار در رشته های مختلف شده است که رشته زبان و ادبیات عربی نیز از این قضیه مستثنا نیست. ۳۳ نفر از دانشجویان (۳۸,۴٪) معتقدند که آینده شغلی آنها ارتباط چندانی با تعداد دانشجویان رشته ندارد و در مقابل (۳۴,۹٪) آنها معتقدند که پذیرش بی رویه دانشجویان، آینده شغلی آنها را با خطر مواجه می سازد. شایسته است وزارت عتف با یک برنامه ریزی دقیق و سنجش بازار کار رشته های مختلف، یک تناسب منطقی بین پذیرش تعداد دانشجویان و نیز ظرفیت پذیرش بازار کار ایجاد سازد.

نتایج

دلایل انتخاب رشته زبان و ادبیات عربی از دیدگاه دانشجویان دانشگاه شهید مدنی آذربایجان چیست؟ نتایج پژوهش نشان می دهد تنها ۱۰ نفر (۱۱,۷٪) این رشته را طبق توصیه دیگران انتخاب کرده اند و سایر افراد راه های مختلف دیگری را برای انتخاب رشته زبان و ادبیات عربی انتخاب کرده اند. ۶۱ نفر از پاسخ دهندگان (۷۰,۹٪) اعلام کرده اند که این رشته را صرفاً به دلیل علاقه انتخاب کرده اند که عدد مقبولی به نظر می رسد. (۹۲,۹٪) دانشجویان اعلام کرده اند که کار کردن در زمینه رشته تخصصی خویش را دوست دارند که عددی مقبول و ایده آل است.

میزان رضایت دانشجویان از انتخاب این رشته چه میزان است؟ بررسی ها نشان داده است که ۶۳ نفر از دانشجویان (۷۳,۳٪) از انتخاب این رشته راضی هستند که آمار بالا و قابل قبولی به نظر می رسد. ۱۰ نفر از آنها نیز از انتخاب این رشته به شدت ناراضی هستند که شاید عوامل مختلفی مانند سختی رشته، ناهمگونی رشته با علایق و استعداد های آنها در این انتخاب نقش داشته است. پاسخ دانشجویان به این سؤال بسیار امیدبخش بوده است زیرا ۵۸ نفر (۶۷,۴٪) از آنها اعلام کرده اند که پس از انتخاب این رشته و تحصیل به آن، علاقه بیشتری نسبت به آن پیدا کرده اند، اما در مقابل پاسخ سایر شرکت کنندگان جای نگرانی نیز دارد زیرا ۱۸ نفر (۲۰,۹٪) از آنها نیز احساس سرخوردگی و دلزدگی نسبت به این رشته دارند که نشانگر آن است در انتخاب این رشته درست عمل نکرده اند و سلیقه شخصی و استعداد های خویش را ملاکی برای انتخاب رشته قرار نداده و شاید از سر نا آگاهی فقط رشته ای را برای ورود به دانشگاه انتخاب کرده اند.

دیدگاه سایرین نسبت به این رشته، از دیدگاه دانشجویان رشته زبان و ادبیات عربی دانشگاه مذکور به چه شکل است؟ درصد پائینی از دانشجویان (۲۲,۱٪) معتقدند که سایر دانشجویان به رشته آنها دیدگاه مثبتی دارند اما بخش عظیمی از آنها اعتقاد دارند که رشته آنها اصلاً مقبولیت لازم را ندارد و شاید این امر بر انگیزه و علاقه آنها در مراحل تحصیل و تلاش برای ارتقای سطح تحصیلی تأثیر منفی بگذارد. متأسفانه تعداد دانشجویانی که دیدگاه جامعه را به رشته خویش مثبت قلمداد می کنند، کمتر از یک چهارم است (۲۴,۴٪). این امر نشان می دهد که جامعه دیدگاه مثبتی به این رشته نداشته و این امر در آینده سبب کاهش توجه دانش آموزان به انتخاب این رشته خواهد شد و این هشدار را باید جدی گرفت.

منابع

۱. ادیب حاج باقری، محسن، محمدجواد عربی متین آبادی، زهرا قدیرزاده، حامد موجودی و محمدمهدی انصاری پور (۱۳۹۶)، «علاقه دانشجویان به رشته تحصیلی و عوامل مؤثر بر آن: دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کاشان»، **مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی**، دوره ۱۷، شماره ۷۹، صص ۲۴-۳۴.
۲. بیگدلی، زهرا و زویا آبام (۱۳۸۲)، «عوامل مؤثر در انتخاب رشته تحصیلی و تغییر نگرش دانشجویان کتابداری و روانشناسی بالینی در دانشگاه شهید چمران اهواز»، **کتابداری و اطلاع‌رسانی**، دوره ۶، ش ۲، صص ۴۷-۶۶.
۳. تاج‌روشن، ندا و مجید ظروفی (۱۳۹۴)، «بررسی رابطه عوامل اجتماعی و فرهنگی با معیارهای انتخاب رشته تحصیلی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز»، **مطالعات جامعه‌شناسی**، دوره ۸، شماره ۲۷، صص ۸۱-۹۷.
۴. جهانی، نسیمه (۱۳۹۳)، «دیدگاه دانشجویان رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه پیام نور محمودآباد نسبت به رشته تحصیلی و آینده شغلی خود»، **فصلنامه مدیریت اطلاعات و دانش‌شناسی**، سال اول، شماره دوم، صص ۱۲۹-۱۳۴.
۵. شریفی، طاهره، سمیه ابراهیم بای، فرشته نجفی هدک و امین محمدی (۱۳۹۹)، «ارتباط انگیزه تحصیلی با نگرش نسبت به آینده شغلی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی تربت حیدریه»، **مجله علوم پزشکی دانشگاه قم**، دوره ۱۴، شماره ۱، صص ۷۴-۸۴.
۶. شفیع‌آبادی، عبدالله (۱۳۸۹)، **راهنمایی و مشاوره تحصیلی و شغلی (مفاهیم و کاربردها)**، چاپ دوم، تهران: سمت.
۷. صبوری آقبلاغ رستم‌خان، طاهره، معصومه ایمانی‌پور، سلیمان احمدی (۱۳۹۶)، «تبیین علل و انگیزه انتخاب و ادامه تحصیل در مقطع کارشناسی ارشد آموزش پزشکی: یک مطالعه کیفی»، **مجله توسعه و آموزش پزشکی**، دوره ۱۲، ش ۳، صص ۱۳۳-۱۴۶.
۸. عابدیان، کبری و زهره شاه‌حسینی (۱۳۹۱)، «عوامل مؤثر بر انگیزه دانشجویان پرستاری از انتخاب رشته تحصیلی خود (یک مطالعه مقطعی)»، **نسیم تندرستی**، دوره ۱، ش ۳، صص ۲۶-۳۳.

Survey of interest in education and future career among students of the Department of Arabic Language and Literature of Azarbaijan Shahid Madani University

Abstract

The reasons for choosing a field of study are very different and diverse in today's societies according to the type of field and degree. Examining the reasons and motivations for choosing a field at the undergraduate level and continuing to study at higher levels can help to review various processes related to the field, such as the process of recruiting and selecting candidates or how to present educational programs. Arabic language and literature is one of the disciplines in the field of humanities that is taught in most universities in the country. The present study has tried to examine the interest of incoming students of 95, 96 and 97 Shahid Madani University of Azerbaijan in choosing a field, interest in the field and their job motivation by using a survey method and using a questionnaire. The results show that only 10 people (11.7%) have chosen this field on the recommendation of others and other people have chosen different ways to choose the field of Arabic language and literature. Surveys have shown that 63 students (73.3%) are satisfied with the choice of this field, which seems to be a high and acceptable statistic. A low percentage of students (22.1%) believe that other students have a positive view of their field, but a large part of them believe that their field is not acceptable at all, and this may be due to their motivation and interest in the study process and efforts to improve the level. Negatively affect education.

Keywords: Course of Study, Interest, Career Future, Azarbaijan Shahid Madani University, Arabic Language and Literature.